Sporen

Nieuwsbrief van de

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV

Jaargang 4 - Nummer 2 - Juni 2011

INHOUD

1	Editoriaal	*B. Declercq*
2	Excursiekalender	
4	Educatieve bijeenkomsten	
5	Journées Européennes du Cortinaire	*A. Fraiture*
6	Enkele cyphelloïde zwammetjes onder de loep	*G. Tilkin*
10	Mycologische snuisterijen: het Groot Schietveld	*A. Lemouche/W. Veraghtert*
14	Verslag van de 20e Vlaamse Mycologendag	*J. De Keyser*
18	Wijzigen paddenstoelen hun substraatvoorkeur door klimaatverandering?	*W. Veraghtert*
20	Paddenstoelen zoeken in Afrika… net even anders	*M. Verbeken*
22	Een ongewone educatieve bijeenkomst	*M.-A. Neirinckx*
24	In Memoriam Jan Vesterholt	*M. Verbeken*
25	Bib-nieuws	*L. De Nave*
26	Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	*R. Steeman/W. Veraghtert*
28	Iris	

Jaargang 4, nummer 2
Juni 2011

Editoriaal

Sporen
NIEUWSBRIEF VAN DE KONINKLIJKE VLAAMSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Geachte leden

Na een vroege winter kwam een vroege lente (of was dit reeds de voorzomer?), met nooit eerder meegemaakte toestanden. We tekenden in april al een paar dagtemperaturen op van meer dan 25°C. De doodsteek van een normaal mycologisch voorseizoen werd evenwel door het maandenlang uitblijven van enige neerslag van betekenis veroorzaakt. Wie dacht er beter af te komen door tijdelijk naar de buurlanden uit te wijken, was er aan voor de moeite. Zuid-Europa had dan weer met voor het seizoen ongebruikelijk veel regen te kampen. Begin juni ascomyceten gaan verzamelen in de Noord-Mallorcaanse bergen is normaal gezien niet zo'n best idee, maar was deze keer tijdens een vakantietrip aardig meegenomen.

Recent had te Amsterdam een symposium "*1 Fungus – 1 Name"* plaats en werd een *Amsterdam Verklaring* uitgebracht die oproept tot dringende actie om over te gaan naar één naam voor pleomorfische fungi. Een op het eerste zicht wel verlokkelijk voorstel, zouden we zeggen, hoewel we als amateur-mycologen niet meteen alle mogelijke consequenties hiervan kunnen inschatten. Een deel van de mycologische gemeenschap erkent nu dat hier wel enkele goede voorstellen geformuleerd werden, maar ziet deze *Amsterdam Verklaring* globaal als té radicaal en niet praktisch en vreest, wellicht niet onterecht, dat de voorgestelde uitwerking de stabiliteit van mycologische nomenclatuur vérregaand in gevaar zal brengen. Het laatste woord is hier dus zeker nog niet gezegd. We zijn vooral geïnteresseerd in de argumentaties rond deze problematiek vooraleer een standpunt in te nemen.

In de meimaand had een ontmoeting plaats met een vertegenwoordiging van de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV), dit op aanvraag van de NMV, naar aanleiding van de zorgwekkende toestand van de professionele taxonomie in Nederland. Het werd uiteindelijk een verkennend gesprek waarbij in de eerste plaats gezocht werd hoe in de toekomst zou kunnen samengewerkt worden. Meer hierover volgt op een later tijdstip.

We zien dus met heimwee uit naar een van die goeie oude Belgische zomers van weleer, waarbij je best paraplu en regenjas bij de hand had om op stap te gaan. Zo zouden alle afgelaste activiteiten en ander mycologisch voorjaarsleed wel eens snel vergeten kunnen zijn. In afwachting hiervan, wens ik iedereen veel leesplezier met bijgaand Sporennummer. Tot ziens op één van onze volgende activiteiten.

Bernard Declercq

voorzitter KVMV

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

Voor **AMK** is het uur van samenkomst steeds **9.45 uur**, vertrek om **10 uur**, tenzij anders vermeld! Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon.

Voor **OVMW** is het uur van samenkomst bij excursies steeds **9.30 uur**, tenzij anders vermeld!

Voor **ZWAM** is de afspraak ter plaatse telkens **9.30 uur** (D) of **14.00 uur** (N).

Weekexcursies van de AMK-Werkgroep Mycologie

Om de twee weken gaat de werkgroep op excursie, telkens op donderdagvoormiddag. De leden worden per mail, of telefonisch op vraag, verwittigd van de excursieplaatsen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Lieve Deceuninck: 03/455 01 27 of lieve.deceuninck@skynet.be. (uitleg werking: zie Sporen nr. 1-2)

Reeds door de afdelingen vastgelegde excursies tot eind september

zaterdag 16-07-2011 - AMK (D)

Lovenhoek, Zandhoven/Pulle. Samenkomst aan de kerk van Pulderbos, bereikbaar via E34 afrit 20 (Zoersel). Laarzen aangeraden bij nat weer. ‘s Middags verorberen we in een café in Pulderbos-centrum onze picknick.
Contact: Dré Peeters (03/484 46 57)

zaterdag 16-07-2011 - OVMW (V)

Opbelexcursie. Ieder die enkele dagen op voorhand een interessante plaats voor een excursie weet, (bv. naar aanleiding van de weersomstandigheden) kan contact opnemen met Peter Verstraeten, die zal instaan voor verdere bekendmaking (09/385 41 74).

zondag 31-07-2011 - AMK (D)

De Maat + Den Diel te Mol. Samenkomst op de parking naast de 'De Kleppende Klipper', Waterstraat 53 te Mol. Via de E313 richting Hasselt. Neem afrit 23 Geel-West en volg richting Geel-Mol. Volg de ring van Geel (R14), richting Mol (N71) en blijf deze N71 volgen tot aan de afslag links naar Rauw (N136). Na 1,5 km links richting Postel (N136). Op deze Postelsesteenweg ligt na ± 2,5 km aan de linkerkant restaurant + parking. 's Middags wordt er geluncht in het Ecocentrum De Goren, Postelsesteenweg 53 te Mol.
Contact: Lieve Deceuninck (0475/268 167)

zondag 14-08-2011 - AMK (D)

Marselaer te Malderen**.** Samenkomst aan Malderenkerk, bereikbaar via de A12 afrit 7, dan via de N17 (Dendermondsesteenweg) naar de N259 (Provincielaan), vandaar tot aan het kruispunt, daar via “Koeisteert”, de “Maldersesteenweg” en de “Kouterbaan” tot Malderen. Vandaar carpoolen naar Marselaer, waar niet zoveel parkeerplaats is. ‘s Middags gebruiken we onze picknick in een café aan de kerk van Malderen.
Contact: Roosmarijn Steeman (0485/68 88 48)

zaterdag 20-08-2011 - OVMW (V)

Dendervallei te Gijzegem/Herdersem (tussen Aalst en

Dendermonde), met de klemtoon op allerlei kleine fungi. Samenkomst aan de kerk van Gijzegem. Het wordt aanbevolen een loep mee te brengen!
Contact Hugo Ruysseveldt (058/31 52 96)

zaterdag 20-08-2011 - AMK (D)

Nationale Plantentuin "Domein van Bouchout" te Meise. Bijeenkomst aan de ingang. Bereikbaar met bus Brussel-Londerzeel (**L**), vanaf station Brussel-Noord of via A12 uitrit 3. *Opgelet: picknick meebrengen, drank is verkrijgbaar!*
Contact: André De Kesel (0473/92 79 26) en Myriam de Haan (0486/68 16 30)

zondag 28-08-2011 - AMK (D)

Niel, kleiputten "Walenhoek" en Niels Broek. Afspraak in de laan vóór de kerk van Niel (Ridder Berthoutlaan). Bereikbaar via de A12, vanuit Antwerpen rechter rijvak nemen, afslag Niel, deze baan altijd volgen, rechtdoor aan de lichten, links meedraaien tot aan de kerk. Plan te bekomen op aanvraag. Boterhammen meebrengen, drank is verkrijgbaar!
Contact: Judith De Keyser (0495/69 89 50)

zaterdag 03-09-2011 - KVMV-excursie (D)

Meerdaalwoud: voormiddag beukenbestand, namiddag eikenbestand. Afspraak **om 9.30 u.** parking Meerdaal, Weertsedreef te Sint-Joris-Weert (Oud-Heverlee). Via E40 voorbij Leuven richting Luik, uitrit Haasrode nr. 23, rechts volgen. Voorbij verkeerslichten richting Namen. Bij het binnenrijden van het bos, naast voetgangersbrug (houten brug over de baan) rechts de Weertse dreef in en helemaal door het bos, met op het einde links de parking. 's Namiddags aansluiten kan om 13.45 u. zelfde parking. **KVMV-dagexcursie**, waarop alle mycologen uitgenodigd worden. Organisatie : **ZWAM**.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zaterdag 10-09-2011 - OVMW (V)

Spitaalbos te Wortegem-Petegem. Samenkomst, eind Kalkhoevestraat (bij overgang naar Spitaalbosstraat).
Contact: Christine Hanssens (0477/50 82 02)

zaterdag 10-09-2011 - Mycolim (V)

Vijverstraat te Terlamen, Zolder. Samenkomst om 9.30 u. aan de kerk van Bolderberg.
Contact: Luc Lenaerts (013/52 34 99)

zondag 11-09-2011 - AMK (D)

Turnhouts vennengebied en omgeving, te Turnhout-Merksplas). Samenkomst in het begin van de Dombergstraat, bereikbaar via de ring rond Turnhout, dan de N119 richting Baarle-Nassau (Baarle-Hertog). Na enkele kilometers vind je de Dombergstraat op je rechterzijde. Begeleiding: Staf Elzermans.
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zondag 11-09-2011 - ZWAM (N)

Bertembos. Afspraak: Toverbergstraat (zijstraat van Brusselsesteenweg), tegenover AVIA-benzinestation te Veltem-Beisem. Gids: Marc Hamerlynck.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zaterdag 17-09-2011 - OVMW (V)

Bos t' Ename, Ename (Oudenaarde). Samenkomst kerk van Ename (Enameplein).
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zaterdag 17-09-2011 - AMK (D)

Zoerselbos. Samenkomst aan de kerk van Zoersel.
Contact: Linda Lambreghts (0494/05 53 67)

zaterdag 17-09-2011 - Mycolim (V)

Kelchterhoef te Houthalen. Afspraak om 9.30 u. op de parking van de Abdijhoeve, Domein Kelchterhoef, Kelchterhoefstraat, Houthalen-Helchteren.
Contact: Jan Cornelis (011/52 35 24)

zondag 18-09-2011 - ZWAM (N)

Meerdaalbos, Bierbeek. Afspraak parking begin Kromme Dreef. Komende uit de richting Leuven via de

Naamsesteenweg, bij het uitkomen van het Ecoduct, de eerste afslag rechts. Parking na 100 meter.
Contact: Georges Buelens (0471/20 50 14)

zaterdag 24-09-2011 - OVMW (D)

Gezamenlijke dagexcursie OVMW-KAMK naar het Zoniënwoud. Voormiddag: **Park van Tervuren** te Tervuren. Samenkomst om 9.45 uur aan de Sint-Hubertuskapel (aan de Panquinkazerne) in het park. Namiddag: **Joseph Zwaenepoel Bosreservaat**.
Contact: voormiddag Peter Verstraeten (09/385 41 74); namiddag: Ralph Vandiest (0474/71 44 66)

zaterdag 24-09-2011 - ZWAM (D)

Kempen Dessel. Afspraak: Markt Dessel. Aansluiten in de namiddag kan na telefonische afspraak met Luk.
Contact: Luk Peeters (0494/19 21 64)

vrijdag 30-09-2011 tot zondag 2-10-2011 - ZWAM

Paddenstoelenweekend, Montenau.
Volzet.

zaterdag 01-10-2011 - KVMV (D)

Voormiddag: het **'Jongenbos'** te Kortessem. Samenkomst om 9.30 u. aan de kerk te Vliermaalroot. Bereikbaar via de E313, afrit 30 (Diepenbeek), verder de N76 richting Kortessem, ongeveer 500 meter op deze weg links naar Vliermaalroot.
Namiddag (rond 14.00 u.): **Nietelbroeken** te Diepenbeek. Afspraak voor enkel de namiddagexcursie dient telefonisch gemaakt te worden met de contactpersoon. Dit is een KVMV-activiteit, waarop alle mycologen uitgenodigd worden. Organisatie: **Mycolim**.
Contact: Ronny Boeykens (0477/39 54 57)

Educatieve bijeenkomsten

De bijeenkomsten in **Gent** gaan door om 10.00 uur bij de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 2e verdieping. Ingang gemakkelijkst via de plantentuin.

De bijeenkomsten in **Antwerpen** gaan door in de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen; aanvang telkens om 20.00 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenen. Het opstellen van de microscopen voor praktijklessen en mycologische werkgroepavonden wordt bij voorkeur vóór 20.00 uur gedaan zodat de sessies vlot kunnen beginnen. De bib is steeds gesloten de 4e dinsdag van de maand.

De ZWAM-bijeenkomsten in **Diest** gaan door van 19.30 tot 22.00 uur in het Natuurcentrum van Provinciaal domein Halve Maan, Omer Vanoudenhovelaan 48 te Diest.

dinsdag 05-07 t/m dinsdag 23-08-2011 - AMK (Antwerpen)

Bioruimte van de UA gesloten.

maandag 18-07-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

zaterdag 30-07-2011 - OVMW (Gent)

Educatieve bijeenkomst Labo onderzoeksgroep Mycologie Univ. Gent. Breng uw vondsten mee om ze gezamenlijk te determineren.

maandag 08-08-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

maandag 29-08-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 30-08-2011 - AMK (Antwerpen)

Russula-microscopie met vers materiaal. Deze les, een korte theoretische inleiding gevolgd door een practicum, is gericht tot de cursisten van de Startcursus microscopie 2010 maar staat open voor alle leden. Leiding: Guy Le Jeune.

dinsdag 06-09-2011 - AMK (Antwerpen)

Voordrachtavond over *Hemimycena* en kleine, witte *Mycena*'s door Lucrèse Vannieuwerburgh.

maandag 12-09-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 13-09-2011 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met bijzondere aandacht voor de microscopische kenmerken. Breng uw vondsten mee en we brengen ze samen op naam.

dinsdag 20-09-2011 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep: Microscopische technieken op vers materiaal. Het thema wordt bepaald aan de hand van de aanwezige exemplaren. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

maandag 26-09-2011 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 27-09-2011 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond met bijzondere aandacht voor de microscopische kenmerken. Breng uw vondsten mee en we brengen ze samen op naam.

Mededeling van André Fraiture

J.E.C.

De 29e editie van de JEC (***Journées Européennes du Cortinaire***), georganiseerd door de AMFB, zal plaats vinden te **Massembre**, in het zuiden van België, van 6 tot 11 september 2011.

Zoals gewoonlijk zullen tal van mycologen, gespecialiseerd in het geslacht *Cortinarius*, aanwezig zijn. Het AMFB zal voorzien in excursies op geselecteerde sites, lezingen, een tentoonstelling van verse gordijnzwammen, een miscroscopie-zaal waar de verzamelingen gedetermineerd zullen worden.

De organisatoren hopen u te mogen verwelkomen gedurende deze boeiende dagen o.a. omwille van het mycologisch belang van de gebieden die bezocht zullen worden. Alle praktische informatie en het inschrijvingsformulier vindt u op de volgende site terug: http://www.amfb.eu. Algemene informatie over de JEC kan op de site http://www.jec-cortinarius.org geraadpleegd worden.

Enkele cyphelloïde zwammetjes onder de loep

Gut Tilkin - driesen.tilkin@pandora.be

Tijdens onze excursies in herfst en winter van de twee voorbije jaren vonden we heel wat cyphelloïde zwammetjes waaronder vier nieuwe soorten voor de provincie Limburg. Die willen we in dit artikel even onder de aandacht brengen.

Vanaf het najaar tot in het vroege voorjaar komen we ze regelmatig tegen. Onze aandacht is dan minder afgeleid door grote, kleurrijke paddenstoelen en er wordt met meer ijver gezocht wegens de schaarste. Deze kleine zwammetjes, die op ascomyceten lijken, worden meestal snel en met een vrijgevig gebaar aan de meelopende ascofielen overhandigd. Met één blik van hen op het kleine spul, krijgen we ze even vlot terug. De ascozoekers kennen deze soorten al langer en hebben al vaker hun vergissing achter de microscoop vastgesteld.

Cyphelloïde zwammetjes zijn op enkele uitzonderingen na kleine soorten, van 0,1 tot 8 mm. Ze hangen meestal in dichte groepen aan de onderzijde van liggende takken en stammen of staan op mossen. De vruchtlichaampjes zijn urn-, schelp-, schotel- of tubusvormig, met of zonder steeltje. Het hymenium is glad of licht gegolfd en meestal naar beneden gericht. Het zijn saprotrofe organismen hoewel er voor sommige een vermoeden bestaat van parasitisme. Microscopisch onderzoek toont aan dat het gaat om basidiomyceten en ze behoren bijna allemaal tot de Agaricales.

De naam cyphelloïde zwammen voor deze groep komt van de oorspronkelijke genusnaam *Cyphella.* In het begin van vorige eeuw waren in dit genus tot 300 soorten ondergebracht. Men zag al vlug in dat het ging om een verzameling van niet verwante soorten die tot verschillende genera hoorden. Nu gebruikt men de term 'cyphelloïde zwammen' om een bepaalde vormgroep aan te duiden, wat het uitsleutelen gemakkelijker maakt. De verschillende genera zijn in deze vormgroep samengebracht op basis van de hoger vernoemde gemeenschappelijke morfologische kenmerken.

Zowel bij Krieglsteiner (2000) als bij Horak (2005) worden de cyphelloïde soorten geplaatst in een afzonderlijke sleutel waarin heel diverse en niet verwante genera en aparte soorten zijn opgenomen. Funga Nordica (2008) bezit eveneens een aparte sleutel en hier staat deze groep zelfs in de titel: 'Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera'. In deze drie vermelde werken zijn de genera die in de

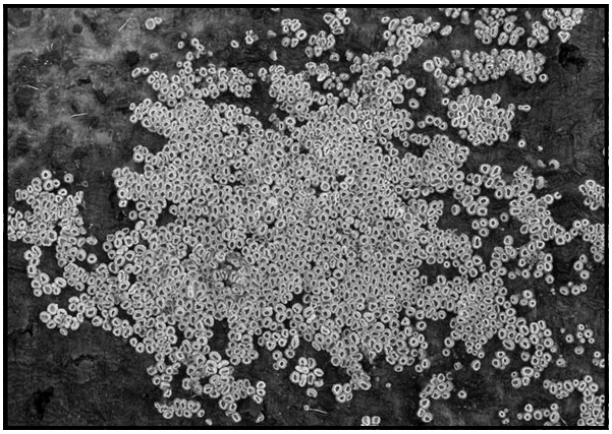

Foto 1: *Merismodes fasciculata* - Smalsporig hangkommetje (*Marcel Heyligen*)

sleutels opgenomen werden, niet dezelfde. Wereldwijd zouden er een 120 soorten zijn, verspreid over 40 genera, maar men denkt dat het aantal dichter bij 400-500 ligt (Bodensteiner et al. 2004).

Tot de cyphelloïde zwammen behoren enkele meer algemeen gekende soorten zoals het Wit wolschijfje (*Lachnella villosa*), het Brandnetelklokje (*Calyptella capula*) en het Gerimpeld mosoortje (*Arrhenia retiruga*). Het Wit gaffelhaarbuisje (*Henningsomyces candidus*) dat we in de wintertijd al enkele malen in Limburg vonden, kwam ter sprake in Sporen jg. 1, nr. 2 (2008)

Twee cyphelloïde soorten, toen nieuw voor Vlaanderen, kwamen eveneens uitvoerig aan bod in vorige uitgaven. Christine Hanssen beschreef *Phaeosolenia densa* in Sporen jg 1, nr. 1 (2008). In Sporen jg 2, nr. 3 (2009) besprak Roosmarijn Steeman het Mosschelpje (*Chromocyphella muscicola*), een soort die kringen vormt in afstervend mos, vooral op oude beukenstammen.

Bij het nakijken van de Standaardlijst en rekening houdend met de nieuwe soorten na 2007 tellen we tot nog toe een 27-tal geregistreerde soorten cyphelloïde zwammen voor Vlaanderen.

Enkele van die soorten werden in de voorbije twee jaren in Limburg gevonden en waren nieuw voor de provincie. Die willen we hier kort voorstellen.

Merismodes fasciculata (Smalsporig hangkommetje)

Het Breedsporig hangkommetje (*Merismodes anomalus*) vonden we vroeger regelmatig. Bij het microscopisch nakijken van een vondst op een ontschorste loofhouttak uit Lummen (Groene Delle) bleken de sporen niet zo breed uit te vallen als de naam 'breedsporig' deed vermoeden. Uitsleutelen met onze toen nog nieuwe Funga Nordica bracht ons bij het verwante Smalsporig hangkommetje (foto 1). De hyaliene sporen zijn licht allantoïde met als sporenmaten 7,5-10,5 (11) × 2-2,5 µm. Het Breedsporig hangkommetje heeft volgens Funga Nordica ellipsoïde sporen met sporenmaten van 8-11 × 3,5-5 µm. De Q-waarden verschillen volgens dezelfde bron ook duidelijk, nl. Q = 3,5-4 voor het Smalsporig en Q = 2-2,5 voor het Breedsporig hangkommetje. Beide soorten hebben dicht gegroepeerde komvormige vruchtlichaampjes van 0,3-0,5 mm, zeer kort gesteeld, met op de buitenzijde fijn geïncrusteerde bruine haren. Voorlopig kunnen we beide soorten op het terrein niet van elkaar onderscheiden en wordt elke *Merismodes*-vondst microscopisch nagekeken. De smalsporige soort staat intussen regelmatig in onze excursielijsten.

De Standaardlijst beschouwt *M. obtusa* als synoniem van *M. fasciculata.*

Foto 2: *Stigmatolemma urceolata* - Melig aspicbekertje

Stigmatolemma urceolata (Melig aspicbekertje)

Deze soort vonden we op de onderzijde van een liggende eik in een vochtig stukje loofbos aan de

afrit 28 te Heusden Zolder. De dicht tegen elkaar staande kommetjes (foto 2) van 0,2-0,3 mm groot, vormden een groepje van 1,5 cm op 1 cm. De vruchtlichaampjes stonden op een bleek subiculum. Zowel de buitenzijde als de gladde binnenzijde is grauwgrijs gekleurd. De haartjes op de buitenzijde lijken in rijtjes te staan en de rand van de kommetjes is naar binnen gericht. Op de rand bevinden zich dendrohyphidiën (foto 3). De sporen zijn glad, subgloboos, met vaak één grote door-

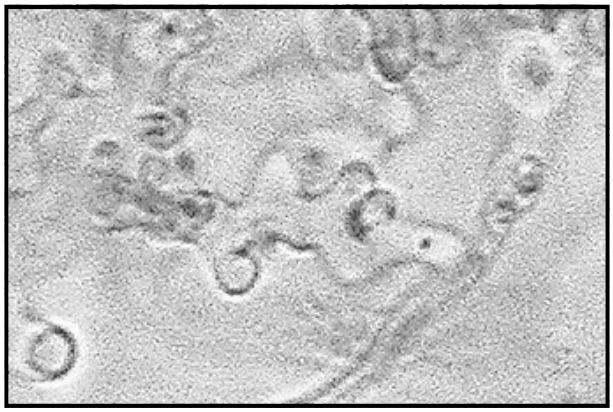

Foto 3: *Stigmatolemma urceolata*: dendrohyphidie

zichtige insluiting en als sporenmaten 4,5-6,5 × 4,5-5,5 µm. De hyfen zijn 2-3 µm breed en hebben gespen. De basidiën zijn 2-4-sporig, 15-20 × 6,5-6,9 µm.

Rimbachia arachnoidea (Glad mosoortje)

Deze kleine kom- tot schotelvormige zwammetjes (foto 4) vonden we in het begin van de herfst op een liggende eikenstam in het Wik te Bokrijk. Ze vormden een grote, bleke vlek van enkele vierkante centimeters, met dicht op elkaar hangende vruchtlichaampjes. Deze bleken bij nader toezien onderling verbonden met myceliumstrengen die vertrokken vanuit een grote plak Sterrenmos in de buurt van de stam. De vruchtlichamen varieerden van 1 tot 6 mm doormeter. Zowel de fijnviltige

Foto 4: *Rimbachia arachnoidea* - Glad mosoortje (*Mathieu Driesen*)

buitenzijde als de gladde binnenzijde was wit tot ivoorkleurig. De sporen zijn globoos tot subgloboos, iets traanvormig met een uitgesproken apicule en sporenmaten van 5,5-6 × 4,5-5,5 µm.

De opvallende aanwezigheid van myceliumstrengen bij onze vondst en ook te zien op heel wat afbeeldingen op het internet, wordt in de sleutels en beschrijvingen nauwelijks vernoemd. Alleen in de Funga Nordica staat bij de kenmerken van het genus: “with ± prominent hyphal cords spreading over the host surface.” (p. 239)

Rimbachia bryophila (Sterrenmosoortje)

Deze schelp- tot waaiervormige oortjes (foto 5) vonden we op Gewoon Sterrenmos (*Mnium hornum*) tijdens een januari-excursie op de Teut te Zonhoven. De vruchtlichaampjes waren ruggelings aan de mosblaadjes bevestigd en naar beneden gericht. Hun afmetingen varieerden van 3 tot 8 mm. Zowel de viltige buitenzijde als de vaag geaderde binnenzijde was wit. De sporen, eveneens met duidelijke apicule, zijn subgloboos tot ovaal met afmetingen van 5,5-7 × 4,5-6 µm. De hyfen hebben gespen.

De sleutel in Funga Nordica geeft als onderscheid tussen deze twee *Rimbachia*-soorten o.a. een verschil in mossubstraat. *R. bryophila* zou op pleurocarpe mossen (o.a. snavelmossen) voorkomen, terwijl *R. arachnoidea* op acrocarpe mossen (topkapselmossen o.a. *Mnium*) voorkomt. Wij vonden *R. bryophila* wel degelijk op Sterrenmos (*Mnium*) zoals ook de naam Sterrenmosoortje doet vermoeden. Ook in Nederland werden deze beide soorten op sterrenmossen gemeld (Winkel, 2009).

Natuurlijk ontsnapte deze groep van cyphelloïde zwammen niet aan een uitgebreid moleculair onderzoek. Bodensteiner e.a. (2004) onderzochten

Foto 5: *Rimbachia bryophila* - Sterrenmosoortje (*Mathieu Driesen*)

het DNA van een aantal soorten die samen een 16-tal genera vertegenwoordigden. Het team concludeerde hieruit wat men allang vermoedde, nl. dat het gaat om een polyfyletische groep van onderling niet verwante genera binnen de Basidiomycota. Het onderzoek bevestigde ook de plaatsing van de meeste soorten binnen de Agaricales. Volgens dit team zou binnen de Agaricales en onafhankelijk van elkaar, een evolutie naar een gereduceerd hymenium minstens 10 × zijn voorgekomen.

Met de zomer in het vooruitzicht zullen de cyphelloïde vondsten wel wat minderen, maar we blijven nieuwsgierig uitkijken naar deze speciale zwammetjes.

Met dank aan Luc Lenaerts voor de aanvullende microscopische gegevens.

Literatuur

Horak, E. (2005). Röhrlinge und Blätterpilze in Europa. München: Elsevier GmbH.

Knudsen, H. & Vesterholt, J. (eds.) (2008). Funga Nordica. Agaricoid, boletoid en cyphelloid genera. Kopenhagen: Nordsvamp. 965 p.

Krieglsteiner, G. J. (ed.) (2000). Die Großpilze Baden-Württembergs Band 3. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer. 634 p.

Kuyper, T.W. (1995). *Rimbachia* in: Bas, C., Kuyper, T.W., Noordeloos, N.E. & Vellinga, E.C. (red.) *Flora Agaricina Neerlandica.* Volume 3. Rotterdam: AA. Balkema. 183 p.

Walleyn, R. & Vandeven, E. (eds.). (2006). Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest. *Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2006 (27)*. Brussel. 144 p.

Winkel, G. (2009). Op je knieën voor de kleintjes. *Coolia 52*, 180-186.

Via het internet:

Bodensteiner, P., Binder, M., Mancolvo, J.-M., Agerer, R., Hibbett, D.S. (2004) Phylogenetic relationships of cyphelloid homobasidiomycetes. Molecular phylogenetics and evolution.

Mycologische snuisterijen: het Groot Schietveld in Brecht

Wim Veraghtert - wim.veraghtert@gmail.com

Arlette Lemouche - arlette.lemouche@telenet.be

In deze rubriek stellen we telkens een interessant en graag bezocht gebied door mycologen voor. Waarom zijn deze gebieden interessant voor paddenstoelen, welke typische soorten komen er voor en hoe worden ze momenteel beheerd?

Met zijn 1571 ha is het Groot Schietveld (GSV) in Brecht alleen al omwille van zijn oppervlakte uniek naar Vlaamse normen. Bij natuurliefhebbers staat het bekend om zijn bijzondere soorten zoals Adder, Slangenarend of Gentiaanblauwtje, maar is het ook voor mycologen interessant? Het antwoord op die vraag leest u hieronder.

Gebiedsbeschrijving

Een maximale lengte van 9,75 km en een breedte van 2,55 km: het Groot Schietveld is een natuurgebied om u tegen te zeggen. Een groot deel van het gebied bestaat uit hoofdzakelijk vochtige heide, die ondermeer door stikstofdepositie en regelmatige branden zeer sterk vergrast is met Pijpenstrootje. Links en rechts zijn er echter goed ontwikkelde heidevegetaties met gradiënten van nat naar droog. Een bijzondere plek op het Groot Schietveld is het Lavendelven met goed ontwikkelde veenmosbulten, Beenbreek en Lavendelhei. In de open vegetaties van het centrale deel vinden we ook opslag van Ruwe berk en Grove den terug. Doorheen het gebied zijn een aantal brandgangen aangelegd waar de vegetatie verwijderd is. Op die kale bodem ontstaat een zeldzame pioniersvegetatie met soorten als Grondster en Moeraswolfsklauw. Het GSV wordt volledig omzoomd door een gevarieerde bosgordel.

Foto 1: Lenteknotszwam (*Multiclavula vernalis*)

Voor een groot deel bestaat deze uit vergrast dennenbos met daarnaast beekbegeleidend loofbos met voornamelijk Zomereik. Broekbossen komen minder voor, al is vooral in het noordoostelijke deel van het gebied, Marum, vochtig wilgenstruweel aanwezig. Het is een dekzandgebied, maar ook de kleilaag dagzoomt op heel wat plekken.

Toegankelijkheid

De status van militair domein beperkt de toegankelijkheid van het gebied. Een aantal dwarswegen

met openbaar karakter zijn wel toegankelijk, behalve bij schietoefeningen. De centrale dwarsweg, die het gebied van oost naar west doorsnijdt, is enkel toegankelijk voor vergunninghouders. Het oostelijke deel (Marum) werd recent afgestoten door de militaire overheid en wordt nu ingericht als een toegankelijk wandelgebied.

Mycoflora

Met zijn enorme pijpenstrootjesvegetatie en deels vergraste bosranden lijkt het GSV niet meteen het meest aantrekkelijke gebied voor een mycoloog. Wie 250 soorten paddenstoelen op een dag wil zien, kan inderdaad beter een ander terrein opzoeken. In het GSV ga je niet voor kwantiteit maar wel voor kwaliteit: dat is een conclusie die Arlette Lemouche na jarenlange inventarisatie trekt. We geven hieronder een overzichtje van de mycologische troeven van het GSV.

Zwamloze brandgangen?

Struinen door de pijpenstrootjesvegetaties zonder je enkel te verstuiken is niet evident en alleen daarom al zijn de brandgangen gemakkelijk om het GSV te verkennen. Op de kale minerale bodem zijn echter nog niet veel paddenstoeltjes te verwachten. De Zandpadvezelkop (*Inocybe lacera*) is een echte pionier die al bij zaailingen van bijv. berk verschijnt. Tijdens het voorjaar van 2008 werd echter ontdekt dat die brandgangen het uitgelezen biotoop voor de Lenteknotszwam (*Multiclavula vernalis*) vormen (foto 1). Dit kleine, oranje knotszwammetje is slechts van enkele vindplaatsen in Vlaanderen bekend (met name Limburgse militaire domeinen). Arlette Lemouche volgde de aantallen op, stelde vast dat de Lenteknotszwam wijdverbreid is op het GSV en bovendien een niet geheel toepasselijke naam heeft: ook in augustus waren er nog Lenteknotszwammen te vinden. *M. vernalis* groeit enkel op algentapijten; vandaar dat het een echte pionier is van natte heide.

In greppels die bij beheerwerken ontstonden, werden diverse bodembewonende ascomyceten aangetroffen. Die ascomyceten vormen in Vlaanderen een sowieso pover onderzochte groep en op het GSV is dat niet anders. Maar enkele mooie bekerzwammetjes werden wel bekeken en bleken de zeldzamere broertjes van de Grote oranje bekerzwam (*Aleuria aurantia*) te zijn, nl. de Goudgele bekerzwam (*A. luteonitens*) en de Olijke oranje bekerzwam (*A. bicucullata*).

Niet meteen in een brandgang, maar wel in een gelijkaardig biotoop, op een kale, kleiige zandweg,

Foto 2: Vogelveerzwam (*Onygena corvina*) op braakbal

werd in het najaar van 2009 het Wit heidetrechtertje (*Omphalina mutila*) aangetroffen. Deze kleine witte paddenstoel met aflopende plaatjes en zijdelingse witte steel is net als de Lenteknotszwam een echte pionierssoort, die wellicht aan zeer specifieke condities gebonden is. Recent werd ze enkel in Mol en Koersel (militair domein van de Zwarte Beek) teruggevonden. Een totaal andere soort die we meermaals vonden in dit habitattype, is de Vogelveerzwam (*Onygena corvina*) die er voorkomt op braakballen van roofvogels (foto 2).

Entoloma-eldorado

Topgebieden voor satijnzwammen (*Entoloma*) in Vlaanderen zijn bijzonder schaars. De Gulke Putten (Wingene) en het wasplatengrasland van Moelingen (Voeren) zijn twee bekende voorbeelden. Maar dat ook op het GSV een resem staalsteeltjes te vinden zou zijn, was een verrassing. In 2009 ontdekten we dat de grazige (met Stijve ogentroost begroeide) bermen van één van de onverharde wegen die door het gebied lopen, heel wat satijnzwammen herbergen. Tot nog toe werden ondermeer Zwartsneesatijnzwam (*E. serrulatum*), Bruine zwartsneesatijnzwam (*E. caesiocinctum*), Grootsporig staalsteeltje (*E. cyanulum*), Vaalgeel staalsteeltje (*E. longistriatum*) en Blauwplaatstaalsteeltje (*E. chalybaeum*) langs deze weg teruggevonden. Langs de centrale dwarsweg werd op meer dan één plek Somber staalsteeltje (*E. poliopus*) aangetroffen en groeit de Sneeuwvloksatijnzwam (*E. sericellum*) in vrij hoge aantallen. Van staalsteeltjes is bekend dat ze vaak maar korte tijd (soms niet meer dan enkele dagen) te zien zijn, doorgaans vroeg in het najaar (augustus-september). De kans dat we reeds alle interessante satijnzwammen die kenmerkend zijn voor schrale graslanden gevonden hebben, achten we dus miniem. Andere graslandindicatoren, zoals wasplaten (*Hygrocybe*) werden nog maar sporadisch aangetroffen. De Zwartwordende wasplaat (*H. conica*) is goed vertegenwoordigd langs de centrale dwarsweg, het Vuurzwammetje (*H. miniata*) komt verspreid voor en op een enkele locatie werd ook Papegaaizwammetje (*H. psittacina*) teruggevonden. De meest zeldzame wasplaat van het gebied is ongetwijfeld het Veenmosvuurzwammetje (*H. coccineocrenata*), een zomerpaddenstoel die tussen veenmos groeit.

Elders in het militair domein zijn ook satijnzwammen te vinden. De meest algemene is wellicht de Sterspoorsatijnzwam (*E. conferendum*), een soort die ondanks de naam die op de microscopie wijst, vaak al in het veld op naam gebracht wordt. Groot was de verbazing toen in september 2009 enkele voorbarig als 'forse Sterspoorsatijnzwammen' benoemde exemplaren bij microscopische controle helemaal niet de typische sporenvorm vertoonden. Op basis van de standaardwerken van Noordeloos (2004) werden deze gedetermineerd als *Entoloma pseudoconferendum*, een uit Duitsland beschreven soort die vooral veenmosvegetaties als groeiplaats verkiest. Op het GSV groeide deze op de rand van een drooggevallen greppel met Knolrus.

Kempenpaddenstoelen

Heideterreinen met berk en den als veel voorkomende boomsoorten: dat doet meteen denken aan een aantal typische Kempische specialiteiten zoals dennenbegeleidende ridderzwammen, Koeienboleten (*Suillus bovinus*) en de daarop parasiterende Roze spijkerzwam (*Gomphidius roseus*), Okergele

Foto 3: Groeiplaats van moeraszwavelkoppen.

Zelfs de vennen zijn de speeltuin van de mycoloog (foto 3). Vooral na lange droogte, zoals in 2009, zijn er soorten gevonden zoals Bruine moeraszwavelkop (*Hypholoma udum)*, Bleke moeraszwavelkop (*Hypholoma elongatum*), Gele moeraszwavelkop (Hypholoma *ericaeoides*) en Heidezwavelkop (*Hypholoma ericaeum*).

vezeltruffel (*Rhizopogon luteolus*), etc. De meeste daarvan zijn inderdaad te vinden op het GSV. Helaas staat dit gebied onder grote druk van vermesting en verzuring door de intensieve veehouderij in de onmiddellijke omgeving. Zeer voedselarme stuifzandrestanten komen in het GSV niet voor. Op een aantal locaties werden toch indicatoren voor dit type voedselarme zandgronden gevonden. Witbruine ridderzwam (*Tricholoma albobrunneum*) is hiervan een goed voorbeeld. Minder zeldzaam, maar eveneens kenmerkend, zijn Echte tolzwam (*Coltricia perennis*), Dennenslijmkop (*Hygrophorus hypothejus*), Bleeksporige vezelkop (*Inocybe soluta*) en Naaldbosbraakrussula (*Russula emetica* f. *longipes*). Mogelijk kunnen een aantal van deze soorten profiteren van de plagwerken die de laatste jaren gebeurd zijn in het gebied. Eén van de soorten die dat alvast doet, is de Veenvlamhoed (*Gymnopilus fulgens*). Plagplekken dragen de voorkeur van deze soort weg, stelt ook de literatuur (Keizer, 2004).

Conclusie

Van een gebied met een lengte van 9 km beweren dat het mycologisch goed onderzocht is, zou getuigen van ongeoorloofde pretentie. Integendeel, ondanks de jarenlange inspanningen van Arlette Lemouche, recent bijgestaan door Roosmarijn Steeman en Wim Veraghtert en geregeld door de paddenstoelenwerkgroep Schijnvallei, zijn we ervan overtuigd dat de soortenlijst van dit gebied nog flink aangedikt kan worden. Zolang de brandgangen regelmatig gemaaid worden en er niet teveel bomen gekapt worden, mogen we voor wat de paddenstoelen betreft bij de beheerders niet gaan klagen.

Referenties

Keizer, P.J. (2004). Paddestoelvriendelijk natuurbeheer. KNNV uitgeverij.

Noordeloos, M.E. (2004). Entoloma. Fungi Europaei 5a. Edizioni Candusso.

Verslag van de 20e Vlaamse Mycologendag op 26 maart in Antwerpen

Na een korte inleiding en een dankwoord van Lieve Deceuninck gaat de 20e Vlaamse Mycologendag van start. Een verslag van Judith De Keyser.

André De Kesel bijt de spits af met de **Boleten van Afrika**.

Dit onderzoek kadert in een opdracht voor de Plantentuin van Meise. Hij zet vooreerst uiteen wat boleten zijn en benadrukt dat de oorspronkelijke visie "eurocentrisch" was en enkel gebaseerd op microscopische en macroscopische kenmerken. Recent chemotaxonomisch en moleculair onderzoek, evenals pigmentanalyses tonen aan dat dit niet meer opgaat. Het resultaat is dat soorten met plaatjes, buisjes, alsook gasteroïde, bovengrondse en ondergrondse taxa werden opgenomen. De karakterisering is niet meer louter macro- en micromorfologisch.

Boleten in Afrika zijn ectomycorrhizavormers met bomen (Euphorbiaceae en Caesalpinaceae) van droge, ijle bossen met enkele maanden regen. Dit type bos verdwijnt door veelvuldig kappen van tropisch hardhout.

Het inzamelen gebeurt in samenwerking met plaatselijke onderzoekers. Een deel van het materiaal blijft ter plaatse. Er worden veldfoto's en nadien technische foto's genomen. De vondsten worden gesorteerd, beschreven, gedroogd, gelabeld en verpakt voor transport. Thuisgekomen volgt dan de microscopie, metingen en statistiek, scanning en moleculair onderzoek.

Alles wordt geherdefinieerd aan de hand van alle kenmerken. Zo kan een andere en betere indeling in de boletales worden opgesteld aan de hand van de Afrikaanse vondsten.

Myriam de Haan komt ons verrassen met **Protostelids**.

Het is een groep van primitieve slijmzwammen, die voordien nooit werd bestudeerd in België. Er zijn wereldwijd 32 soorten beschreven. Ze bestaan uit een steeltje met één of een paar sporen. Protostelids zijn ontdekt in de 60-er jaren door de Amerikanen Olive en Stoianovitch.

Deze entiteiten kunnen gekweekt worden van dood materiaal dat nog aan de plant gehecht is. Dit wordt aan de lucht gedroogd en in een steriele omgeving uitgekweekt op een agarbodem bij kamertemperatuur. Na drie dagen wordt dit gecontroleerd en daarna dagelijks.

Men moet de echte van de onechte kunnen scheiden. Zo zijn bv. steeltjes met tussenschotten gewoon schimmels. Ook een druppel water op een stekel kan verwarring geven.

Myriam heeft tot hiertoe 15 soorten ontdekt en 5 onbekende. Ze laat ons meegenieten van haar vondsten, maar geef toe, myxo's zijn toch mooier.

Mevrouw Catherine Deraemaker legt in het kort de werking uit van het **Antigifcentrum** en benadrukt o.a. het belang van de samenwerking met mycologen. Het centrum is bereikbaar op het gratis nummer 070/245.245 of op www.poisoncentre.be.

De groep planten en paddenstoelen maken slechts 4 % uit van de oproepen, waarvan minder dan 1 % met paddenstoelen heeft te maken. Niettemin is het belangrijk dat de mensen geholpen worden en de paddenstoelen op naam gebracht. Onze mycologen staan ook enkel in voor de determinatie, waarna de persoon terug contact moet opnemen met het Antigifcentrum, waar een eventuele behandeling wordt uitgevoerd.

Roosmarijn Steeman houdt ons op de hoogte van het **Brandplekkenproject**.

Ze geeft de resultaten van 2010. Vooral Limburg staat op kop met 67 brandplekken en 189 soorten waarvan 10 % echte brandpleksoorten.

Ze toont ons enkele van de bijzonderste vondsten met o.a. *Mucronella flava*, *Strathonia minor*, *Gymnopilus odini*.

Brandplekken in graslanden overgroeien zeer snel, doch de bodemgesteldheid verandert en geeft andere soorten paddenstoelen, zodat het belang heeft de plaatsen verder in het oog te blijven houden.

2011 is het laatste jaar van het project en Roosmarijn roept ons op dit jaar brandplekken te zoeken dicht bij huis, zodat ze gemakkelijk op natte momenten kunnen worden opgevolgd en verder mekaar op de hoogte te houden. Ze bezorgt nog een invulformulier om de werking te vergemakkelijken.

Er volgt nog een dankwoordje voor allen die aan dit project hebben meegewerkt.

Na de groepsfoto en broodjes wordt de **Algemene Vergadering** van de KVMV gehouden, voorgezeten door Bernard Declercq.

Na goedkeuring van het verslag van 2010, het activiteitenverslag door secretaris Peter Verstraeten en de financiële toestand door penningmeester Lieve Deceuninck volgt de rondvraag. Geen vragen.

André de Haan start de namiddag met de **moeilijkheden rond twee *Galerina*'s** die uiteindelijk thuishoren in de sectie *Pachilepyrium*.

In het 3e deel van de bewerking *Galerina's* van Vlaanderen (Fungi non deliniati XLVI) werden de soorten *G. embolus* en *G. clavus* van een vraagteken voorzien.

Zij wijken af van de echte *Galerina*-soorten door verschillen in de sporenkenmerken (glad en dikwandig), een viltige hoedhuid en ver uiteen staande plaatjes. Hierdoor pasten ze in geen enkel, door de spreker gekend genus.

De soorten werden door P.D. Orton (1960) en A.H. Smith & Singer (1964) in *Galerina* geplaatst op basis van de sporenkleur.

André schetst de 'lijdensweg' van deze twee soorten, tot ze uiteindelijk na vele omzwervingen door P.A. Moreau, na moleculair en morfologisch onderzoek, in het genus *Pachilepyrium* werden geplaatst. Ze staan hiermee eerder in de buurt van de Strophariaceae en Hymenogastraceae.

André stelt voor *Pachylepyrium* de Nederlandse naam Dikhuidje te geven, verwijzend naar de dikke sporenwand. Het moleculair onderzoek wees ook uit dat beide onderzochte soorten waarschijnlijk tot één soort behoren: *Pachylepyrium clavus* of het Dwergdikhuidje.

Bernard Declercq bericht ons over **het kleine genus *Bertia***.

Dit zijn kleine, onregelmatig gevormde wrattige, zwarte ascomyceten, die saprofitisch onder de schors of op ontschorst loof- en/of naaldhout voorkomen.

Hij geeft de verspreiding en classificatie, een overzicht van de sporen en de afsplitsing op sporenmaat en septatie, de bespreking van de soorten en de literatuur.

Luc Lenaerts geeft een kritische kijk op het genus ***Dermoloma*** (**Barsthoed**).

Het is een klein geslacht met zeldzame paddenstoelen. Hij vindt ze in de Voerstreek en vooral in Moelingen bij een zoektocht naar wasplaten.

Dermoloma ziet er uit als een kleine ridderzwam met knotsvormige cellen in de hoedhuid. Deze scheurt gemakkelijk en vertoont rimpels. Vaak is er een duidelijke zwartverkleuring aanwezig.

Er zijn twee groepen: soorten met amyloïde en soorten met niet-amyloïde sporen.

Er zijn nogal wat verschillen in de sporenmaten in verschillende collecties van één soort. Er heerst ook enige verwarring over het belang van de 2- of 4-sporigheid van basidiën en de af- of aanwezigheid van gespen. We krijgen een grondig overzicht van alle vondsten met de specifieke kenmerken en met als toetje *Dermoloma magicum*, waarbij hij zich afvraagt of dit een variant is van *D. pseudocuneifolium*. In Moelingen zijn er overgangsvormen te vinden tussen beide.

Zijn besluit: *Dermoloma* is een geslacht om (niet) lief te hebben.

Lieve Deceuninck leert ons werken met de **Funbel-invoermodule** voor het ingeven van onze waarnemingen en het doorsturen ervan naar de Funbel-databank.

Dit is zowel nuttig voor de eigen studie, het

bijhouden van het eigen herbarium, het inbrengen van excursielijsten als het samenstellen van een soortenlijst. Iedereen kan doorgestuurde lijsten opvragen bij het Funbel-secretariaat dat zorgt voor de verwerking ervan.

Lieve gaat stap voor stap door alle schermen en leert ons zowel het effectieve invoeren en doorsturen als het raadplegen van de lijsten.

Traditioneel wordt deze mycologendag afgerond met enkele **bijzondere waarnemingen** van 2010.

Wim Veraghtert noemt het een "verrassend 2010". We worden o.a. getrakteerd op *Galerina heimansii* (Elzenmosklokje), *Coprinus sterquilinus* (Geringde inktzwam), *Psathyrella sphagnicola* (Veenmosfranjehoed), *Rhodocybe fallax* (Witte zalmplaat), *Hygrocybe radiata* (Bruingestreepte wasplaat), *Inocybe appendiculata* (Franjevezelkop), *Inocybe jacobi* (Vals poedersteeltje), *Chromocyphella muscicola* (Mosschelpje), *Microglossum olivaceum* (Olijfgroene aardtong), *Hemimycena delectabilis* (Witte stinkmycena), *Gymnopilus flavus* (Grasvlamhoed) en *Lyophyllum* sp., grijzig, fors met lange sporen.

Luc Lenaerts vergast ons op *Litschauerella clematidis* op Bosrank met zichtbare cystiden, *Meruliopsis taxicola* (Rode plakkaatzwam), *Daldinia lloydii* op Betula, *Daldinia petriniae* op o.a. Alnus, *Peniophora laeta* (Haagbeukschorszwam) en *Trichoglossum walteri*.

Voorzitter Bernard Declercq schetst het ontstaan en het belang van de Vlaamse Mycologendag om de contacten tussen de mycologen te verstevigen. Hij roemt ook de kwaliteit die van een internationaal niveau is en dankt de sprekers, inrichters en de UA voor de locatie.

Wijzigen paddenstoelen hun substraatvoorkeur door klimaatverandering?

Wim Veraghtert - wim.veraghtert@gmail.com

Paddenstoelen doen rare dingen, die voor de amateurmycoloog vaak onverklaarbaar zijn. Hoe komt het dat in de voorbije decennia de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*) nu ook op berk voorkomt, en vroeger niet? En waarom doet de Dennenvlamhoed (*Gymnopilus penetrans*) zijn naam oneer aan, door recent ook geregeld op verrot berkenhout te verschijnen? Op dergelijke vragen trachten wetenschappers een gefundeerd antwoord te geven.

In een recente publicatie namen onderzoekers van de universiteiten van Londen en Cardiff het Echt judasoor als studieobject (Gange et al., 2011). Van die zwam weten we ook dat die niet meer exclusief op Gewone vlier groeit, maar dat ondermeer beuk een vrij veel voorkomend substraat vormt. Gange et al. (2011) onderzochten drie zaken:

- In welke mate zijn er seizoensgebonden veranderingen in vruchtvorming vast te stellen (sinds 1950)?
- In welke mate wijzigde Echt judasoor zijn substraatkeuze?
- In welke mate werd Gewone vlier – een houtsoort waarop relatief weinig zwammen gedijen – een meer geschikt substraat voor zwammen (algemeen)?

Drie interessante vraagstellingen, met al even interessante antwoorden. Om te beginnen bleek dat Echt judasoor wel degelijk eerder in het jaar verschijnt dan vroeger. In de jaren 1950 bleek de gemiddelde verschijningsdatum rond 28 november te liggen. Het voorbije decennium was die datum 14 september. Dat paddenstoelen hun fenologie wijzigen, is al langer gekend. Gange berekende eerder al dat de lengte van de gemiddelde fructificatieperiode voor zo'n 315 zwammensoorten toenam van 33 dagen in de vijftiger jaren tot 75 dagen na 2000 (Gange et al., 2007). Sommige houtzwammen verschijnen nu zowel in het voor- als het in najaar, terwijl ze meer dan een halve eeuw geleden slechts éénmaal per jaar fructificeerden (in de herfst). Die wijzigingen worden toegeschreven aan de klimaatverandering.

Daarnaast veranderde Echt judasoor ook zijn ecologie. In Groot-Brittannië was de soort vanouds be-

Echt judasoor op Gewone vlier *(foto D. Minnebo)*

kend op Gewone vlier. In 1979 gebeurde de eerste vondst op beuk en nadien volgden nog 16 andere

nieuwe gastheren, waarvan 10 na 2000. De laatste jaren verscheen Echt judasoor in Engeland ook op ondermeer Zwarte els, Laurierkers en Vlinderstruik.

Het aandeel vondsten van Echt judasoor op Gewone vlier daalde, maar daartegenover staat dat deze plant voor diverse andere zwammen een geschikt substraat werd. In Vlaanderen worden zeker twee soorten courant op vlier gevonden: naast Echt judasoor ook Witte vlierschorszwam (*Hyphodontia sambuci*). Maar de Britse onderzoekers stelden vast dat ook Rondsporig oorzwammetje, Echte honingzwam, Zadelzwam, Gewoon fluweelpootje en Krulhaarkelkzwam recent op vlier voorkomen, naast nog vijf andere soorten. Bij die veranderende substraatkeuze van Judasoor en andere soorten werpen zich verschillende vragen op. Wat bepaalt of een houtsoort een geschikt substraat vormt voor een zwam? En gaat het effectief om kolonisaties van nieuwe substraten of waren mycelia al langer (latent) aanwezig, zonder vruchtlichamen te vormen?

Onderzoek naar de Kogelhoutskoolzwam (*Daldinia concentrica*) wees in Groot-Brittannië uit dat die soort, ondanks haar sterke voorkeur voor es, latent aanwezig was in het spinthout van tal van loofboomsoorten. De zwam slaagde er echter nog niet in om daarin mycelia te ontwikkelen die vruchtlichamen voortbrengen. Abiotische omstandigheden bij het uitdrogen van het spinthout zijn bepalend of een zwamvlok zich kan ontwikkelen. Vooral de temperatuur en de snelheid waarmee het hout uitdroogt, is hierbij van belang. Aangezien gedurende de laatste decennia zowel de temperatuur als het neerslagpatroon veranderde in West-Europa, is het waarschijnlijk dat deze veranderingen impact hebben op de competitie tussen diverse zwammensoorten in een bepaald substraat. Blijkbaar zijn de omstandigheden voor Echt judasoor gunstig(er) geworden om op beukenhout te fructificeren.

Echt judasoor op Beuk *(foto D. Minnebo)*

De onderzoekers besluiten dat het verre van vaststaat dat klimaatverandering de enige en belangrijkste factor is in deze verschuivingen in ecologie. In welke mate vervuilende stoffen, stikstofdepositie, etc. invloed hebben, moet nog onderzocht worden. Maar aanwijzingen dat klimaatverandering impact heeft, zijn er dus zeker.

Referenties

Gange, A.C., Gange, E.G., Sparks, T.H., Boddy L. (2007). Rapid and recent changes in fungal fruiting patterns. *Science 316*, 71.

Gange, A.C., Gange, E.G., Mohammad, A.B., Boddy, L. (2011). Host shifts in fungi caused by climate change? *Fungal Ecology 4*, 184-190.

Paddenstoelen zoeken in Afrika… net even anders

Eske De Crop en Mieke Verbeken
Onderzoeksgroep Mycologie, Vakgroep Biologie, Universiteit Gent
K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

"Mycology would be nothing without the tropics", een quote van Corner. Wie de systematiek en fylogenie van een groep grondig wil aanpakken, weet maar al te goed dat hij gelijk had. Daarom ook leidt het spoor van onze Lactarius-*onderzoeksgroep nu al bijna 20 jaar richting Azië en Afrika… op zoek naar nieuwe soorten, soorten met nieuwe kenmerken, missing links.*

Net even anders dus dan een mycologische zoektocht in onze streken of zelfs verder in Europa. Niet alleen omdat je andere verwachtingen koestert en andere dingen vindt, maar ook omdat je alles op een andere manier moet aanpakken en organiseren. Daarom van onze laatste expeditie even een sfeerverslagje dat zich concentreert op de verschilpunten. Wij trokken richting Tanzania om een ongeëxploreerde provincie, Kigoma, grenzend aan Burundi, op de mycologische kaart te zetten…

1. *Administratieve rompslomp.* Je loopt Afrika niet zo maar binnen en buiten, zeker niet met een mand paddenstoelen onder je arm, dus je hebt eerst en vooral de nodige "permits" nodig. Toestemming om onderzoek uit te voeren in het betreffende land, toestemming om bepaalde parken binnen te mogen, toestemming om in te zamelen en toestemming om het materiaal (of toch een deel ervan) ook weer mee naar huis te nemen. Om dit in Afrika te bekomen heb je drie dingen nodig: a) een goede contactpersoon, liefst meerdere (die we vonden onder de vorm van een enthousiaste prof in Dar Es Salaam); b) geld (diverse bankverrichtingen, startende met een som die ervoor zorgt dat men je aanvraag alvast wil bekijken – Tanzania heeft niet voor niets de naam één van de meest corrupte landen te zijn); en c) geduld (veel aandringen, mailen, faxen, onderhandelen). Een aantal maanden was

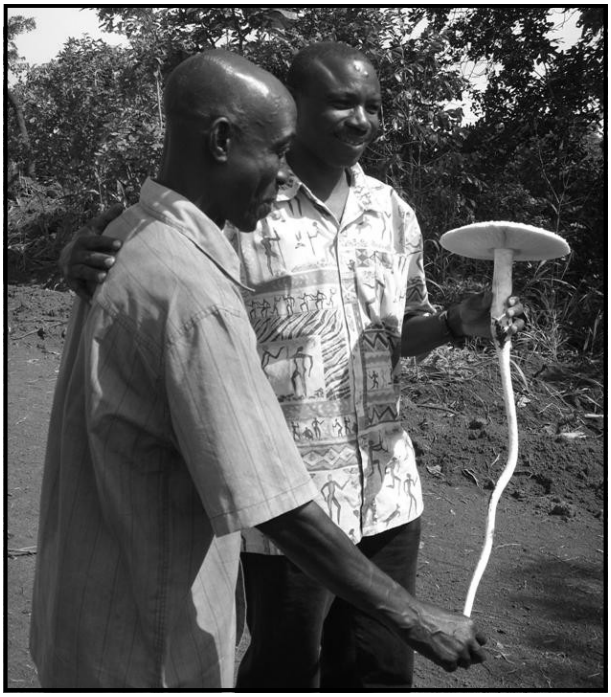

1

het dus spannend afwachten of we nu al dan niet zouden vertrekken en of de nodige papieren er wel zouden zijn voor het regenseizoen ten einde was. Gelukt dus! Spannend nog wel even, omdat onze uitverkoren provincie Kigoma, arm en afgelegen, oorspronkelijk niet op de lijst van te bestuderen gebieden stond.

Je contactpersoon, geld en geduld neem je dan best ook mee ter plaatse zodat je, eens in Kigoma beland, een chauffeur, auto, gids enz. bemachtigt en de nodige handjes gaat schudden met lokale autoriteiten. Ons doel waren de uitgestrekte en nog vrij intacte miombo-wouden daar, een subtropisch bostype gedomineerd door ectomycorrhizavormende bomen (vooral *Brachystegia*-soorten).

2. *Plagen en kwalen*. Een héél groot Afrikaans voordeel is het ontbreken van bloedzuigers (in

2

Azië een ramp, vooral voor fotograferende mycologen). In Tanzania vielen zelfs de muggen en de bijen best mee. Af en toe waren er wat schermutselingen met knap lastige en ferm bijtende mieren, een schorpioen onder de droger en een mysterieus grote wesp die een dagenlang jeukende bobbel veroorzaakte. Venijniger is wat je NIET ziet en vermoedelijk via het eten (wie weerstaat een fris tomaatje op zo'n hete dag, wij alvast niet) of via het proeven van paddenstoelen (smaak is een belangrijk macroscopisch kenmerk!) toch zijn weg naar je ingewanden vindt. Zo heeft een onbekende parasiet ervoor gezorgd dat Eske deze expeditie niet snel zal vergeten.

3. *Biodiversiteit en mycoflora.* Schitterend zijn ze! En o zo anders, die miombo-paddenstoelen. De eerste soort die ons verwelkomde bij onze entree in de miombo, was de steevast aan "termitières" gebonden *Amanita pudica* (zie foto). Je valt in aanbidding op je knieën om dit knalroze wonder met perfecte beurs te bewonderen. Andere raadselachtige amanieten ruiken naar een mengeling van Franse kazen en laten grote vlokken poederachtig velum achter op je neus. Verder was er een diversiteit aan boleten, van kleine tengere phylloporusjes tot grofgeschubde afroboleten, cantharellen die zich al van ver laten opmerken door hun fluokleurtjes en soms ook wel voor een lekker avondschoteltje zorgden. En dan de vele melkzwammen... groot, klein, de ene met een velum, de andere met melk die verkleurt van beige naar rood en dan uiteindelijk naar zwart… Niet één soort doet denken aan iets vertrouwds Europees. Truffelachtigen die naar oude camembert ruiken, vormden vaak de kers op onze paddenstoelenoogst.

4. Concurrentie in het bos. Wij waren niet de enigen die op zoek waren naar paddenstoelen. Naast duizendpoten en apen was vooral de lokale bevolking onze grote concurrent. In Kigoma kunnen ze paddenstoelen zeker smaken, dus de vrouwen gaan tijdens het regenseizoen elke voormiddag inzamelen om de paddenstoelen dan in de namiddag op de

Foto's:

1. *Termitomyces* sp.	3. *Amanita pudica*	5. *Lactarius* sect. *Lactariopsis*	7. *Lactarius* cf. *volemoides*
2. Vrouwen op de markt	4. *Afroboletus* sp.	6. *Lactarius cyanovirescens*	8. De droger

3 4 5 6 7

markt te verkopen (zie foto). Ze hadden het vooral gemunt op jonge exemplaren van *Amanita loosii*,

8

cantharellen en *Termitomyces*-soorten (zie foto); die bleken een delicatesse. Maar ook melkzwammen zijn er erg populair. Het was dan ook belangrijk om vroeg genoeg te beginnen inzamelen, zodat het woud niet leeggeplukt was voor we begonnen!

5. *Drogen van het materiaal.* Paddenstoelen drogen in vochtig Afrika betekent "stress", zeker als je reusachtig veel materiaal hebt voor een veel te kleine meegebrachte velddroger. Dus gingen we winkelen en knutselden we een lokaal droogsysteem in elkaar (zie foto). Daarnaast is elektriciteit geen constant gegeven in Kigoma, dus elektrische drogers en gloeilampen waren geen optie. Daarom gebruikten we kerosinelampen of kaarsen en ontwikkelden we een shiftsysteem om de kaarsen 's nachts te vervangen. Het is gelukt! De eerste melkzwam die we thuis microscopisch onderzochten bleek goed bewaard en vertegenwoordigde meteen al een nieuwe soort (*Lactifluus* sp.).

Missie geslaagd!!

Een ongewone educatieve bijeenkomst

Hoe het nuttige kan samengaan met het smakelijke.

De educatieve bijeenkomst van de OVMW op zaterdag 12 maart verliep iets anders dan gewoonlijk. Op het programma stonden microscopie en determinatie van in de handel te koop aangeboden gedroogde zwammen. Een goede gelegenheid om de opgedane kennis tijdens de cursus microscopie 2009 en 2010 te toetsen. Nadien zouden we ook van de zwammen kunnen proeven, want Pol Debaenst, verbonden aan de Hotelschool Ter Duinen in Koksijde en lid van onze vereniging, was zo vriendelijk om voor ons een paar gerechtjes met zwammen te bereiden.

De microscopen en een paar potten met gedroogde zwammen, in neutrale verpakking, stonden al klaar bij onze aankomst en na de gebruikelijke mededelingen en info over nieuwe literatuur gingen we

met een 20-tal aanwezigen aan de slag.

Niettegenstaande we in onwetendheid gelaten werden omtrent de namen van de verschillende soorten gedroogde zwammen, kon niemand ontkennen dat we toch een beetje voorkennis hadden. Ieder van ons weet ongeveer wel welke soorten te verwachten zijn en ook op zicht konden we al één en ander vermoeden. Al gauw bleek toch dat paddenstoelen gedroogd voor consumptie niet zulke mooie microscopiebeelden opleveren als degene die we zelf drogen. Sommige nodige kenmerken waren niet duidelijk of zelfs moeilijk te vinden. 'Niet goed gedroogd' was het commentaar. Hopelijk wél voor consumptie, alhoewel niemand de geur van de mengeling echt lekker aromatisch vond.

Toch slaagden we er in om, op korte tijd, enkele zwammen met zekerheid op naam te brengen, zoals de **Shiitake** *(Lentinus edodes)*, de **Gewone oesterzwam** *(Pleurotus ostreatus)* en de **Melkboleet** (*Suillus granulatus*).

Terwijl we nog druk aan het werk waren, werd onze aandacht toch enigszins afgeleid door de geur van vers gehakte sjalotjes. Ondertussen was er namelijk op de tafels naast ons een mini-keuken ingericht met snijplank, kookplaat, wok en ander benodigd kookmateriaal. Een nogal ongewoon zicht in de myco-ruimte van de universiteit. Al spoedig werden we uitgenodigd tot het bijwonen van de bereidingen die onze chef-kok voor ons zou klaarmaken en werd het "wetenschappelijk onderzoek" gestopt. De rest van de gedroogde zwammen is dus ongedetermineerd gebleven en verder ook ongebruikt, want voor de bereidingen had Pol voor vers materiaal gezorgd.

Het eerste gerechtje met verse Shiitake en roerei bereid met sjalotjes, kippenbouillon, wat look en een scheutje room kon uitstekend dienen als lunch. De fijngesnipperde platte peterselie gaf aan het gerecht een frisse toets.

De tweede bereiding van Kastanjechampignons met stukjes kalkoen had een volle, rijke smaak door ingrediënten als rode wijn en bruine saus. Ze was perfect te gebruiken als hoofdgerecht.

Alle bordjes waren in een mum van tijd leeg, het bewijs dat het iedereen gesmaakt had.

Bedankt Pol voor al je werk, de lekkere bereidingen en de vele tips die we meekregen. We hebben ervan genoten.

Marie-Anne Neirinckx, Popperodedries 81, 9300 Aalst

In Memoriam Jan Vesterholt (1954-2011)

Op 7 maart ll. verloor Jan de strijd tegen een slepende ziekte. Hij zal hard worden gemist, niet alleen door zijn familie en vrienden, maar ook in de mycologische wereld, binnen en buiten Denemarken. Hij werd op de laatste jaarvergadering nog erelid gemaakt van de Danish Mycological Society, wat hem blij maakte, maar waar hij helaas niet meer bij kon zijn.

Voor velen is Jan Vesterholt de man die licht wierp op *Hebeloma*, maar hij was vooral ook een duizendpoot die weinig fungi uit de weg ging, drijvende kracht achter Funga Nordica en Mycokey, mederedacteur van Svampe, auteur van diverse artikels en boeken, schitterende fotograaf en bezieler van veel andere mycologen.

In 1995 vroeg hij mij om mee te werken aan *Lactarius* voor Fungi of Northern Europe, samen met hem en Jacob Heilmann-Clausen. Het was het begin van een reeks collectietrips in Scandinavië waar we in de meest betoverende landschappen en bossen kennis maakten met Jans overweldigende enthousiasme en zijn indrukwekkende kennis van *Lactarius*, *Hebeloma*, *Ramaria*, ascomyceten… zo ongeveer alles eigenlijk. Enkele typische Jan-Vesterholt-uitdrukkingen werden routine in ons mycologische huishouden, zoals “I like to see my pictures published” en (als je aan ’t fotograferen bent) “when you think you are close, get closer” maar vooral ook het “happy happy happy” dat we in Scandinavië allemaal overnamen van Mauri Korhonen (Finland) en dat Jan zo vaak gebruikte.

Met de bezoekjes van Denemarken naar België en vice versa nam ook het biertransport tussen onze landen significant toe. Het was de tijd van ernstige discussies en vergelijkende experimenten, gaande van de geur van *Lactarius pterosporus* tot de smaak van Sint-Bernardus en Elephant Beer, maar ook de tijd van een steeds groeiende stapel muziekcassetjes met wat we kortweg “Jans music” begonnen te noemen (Lise Ekdahl, Anja Garbarek en bovenal Radiohead). We begrepen nooit hoe iemand die zo productief was in mycologie ook nog tijd had om een top-30 van CD’s op te maken op het einde van elk jaar.

De combinatie van vriendschap en mycologie geeft, zoals jullie weten, bijzondere en heel intense momenten. Met Jan was er mijn eerste ontmoeting met *Porpoloma* in de Deense wasplaatgraslanden, (te veel) *Boletus pinophilus*-risotto, picnic in de gietende regen, manden vol melk-zwammen, zalige zomerse avonden met de beste-chocolade-ooit op Henry Bekers terras in Brussel, avonden microscoperen en foto’s vergelijken, abdij van West-Vleteren en Vliegende herten… Happy happy happy tijden waar we ons niet bewust waren van brutaal groeiende en slopende kankers en nog dachten dat alle mycologen stokoud werden…

Mijn grote deelneming gaat uit naar Jans vrouw Pia, zijn kinderen, zijn lieve Deense myco-vrienden en allen die hem heel hard zullen missen. Hij zal verder leven in de harten van velen. Terwijl ik dit schrijf, piepen de eerste *Hebeloma*’s boven in de tuin…

Een greep uit zijn werk…

Heilmann-Clausen J., Verbeken A. & Vesterholt J. (1998). Fungi of Northern Europe. Vol 2: The genus *Lactarius*. 287 p.

Vesterholt, J. (2004). Danmarks svampe. Nordisk Forlag A/S, København.

Vesterholt, J. (2005). Fungi of Northern Europe. Vol 3: The genus *Hebeloma*. 146 p.

Knudsen, H. & Vesterholt, J. (2008). Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Nordsvamp, Copenhagen. 965 p.

Eberhardt U., Beker H.J., Vila J., Vesterholt J., Llimona X. & Gadjieva R. (2009). *Hebeloma* species associated with *Cistus*. *Mycological research 113(1)*: 153-162.

Mieke Verbeken

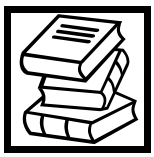

BIB nieuws

Op de twee BIB-reorganisatieavonden werd er ijverig geschikt, gekaft, nagekeken en… we zijn rond geraakt. Hartelijk dank aan iedereen die hierbij geholpen heeft en er zijn vrije tijd voor opofferde. Vele handen maken het werk licht en zo kan ik dinsdagavond ook microscopie bedrijven.

De nieuwe boeken stromen binnen.

- Bidaud, Moënne-Loccoz, Reumaux & Carteret, 2010, Atlas des Cortinaires, Pars 19. (Atl 007v)
- Matthews Dugan Frank, 2008, Fungi in the Ancient World. (Nim 039)
- Stancheva Y., Bencheva S., Pavlidis T. & Ilieva M., 2009, Atlas of wood decaying fungi. (Atl 040)
- Eriksson Ove E., 1992, The non-lichenized Pyrenomycetes of Sweden. (Aux 025)
- Poulain M., Meyer M. & Bozonnet J., 2011, Les Myxomycètes, Tome 1, Clés: Guide de détermination. (Myx 018/1)
- Poulain M., Meyer M. & Bozonnet J., 2011, Les Myxomycètes , Tome 2, Atlas: Planches. (Myx 018/2)
- Van Brummelen J., 1995, Libri Botanici, Vol. 14 , A World-monograph of the genus *Pseudombrophila* (Pezizales, Ascomycotina). (Asc 036)
- Lange Jakob E., 1993, Flora Agaricina Danica, Vol. I. (Atl 027/1)
- Lange Jakob E., 1994, Flora Agaricina Danica, Vol. II. (Atl 027/2)

Lucy

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften (11.2)

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman
wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Rivista di Micologia (april-juni 2010) - jg 53 nr. 2

Alberto Cappelli vat dit nummer aan met een bespreking van het genus *Agaricus*. Hierbij geeft hij eerst een sleutel tot de genera en bespreekt hij achtereenvolgens *A. campestris, A. pampeanus, A. moellerianus, A. cupreobrunneus, A. porphyrocephalus, A. lividonitidus, A. altipes, A. chionodermus, A. cappellii* (alle met kleurenfoto's). De bekerzwam *Plectania rhytidia* vormt het onderwerp van een bijdrage door M. Carbone, C. Agnello en A. Baglivo. Na bestudering van Italiaanse collecties blijkt deze soort synoniem te zijn met *P. platensis*. De nieuwe combinatie *P. rugosa* wordt voorgesteld (voorheen *Urnula*). Kleuren- en microfoto's illustreren het artikel. *Phyllotopsis nidulans* wordt besproken en geïllustreerd door E. Grilli en U. Marulli (met kleurenfoto's en microtekening). E. Battistin bekijkt de kenmerken van 30 *Entoloma*-soorten uit het subgenus *Inocephalus* in een artikel waarin gepoogd wordt met mathematische methodes 24 micro- en macroscopische kenmerken 'te wegen' en soorten dusdanig te clusteren. Tenslotte gaat G. Toro in op 2 Italiaanse legendes waarin hallucinogene zwammen een rol spelen en paddenstoelen de eigenschappen worden toegedicht die de mens supermachtig maken en in staat stellen dierentaal te begrijpen. Om welke soorten het gaat, valt niet te achterhalen. Het artikel wordt geïllustreerd met foto's van *Lycoperdon perlatum, Amanita muscaria, Psilocybe semilanceata* en *Marasmius oreades*.

Mycologia 102.4 (juli-augustus 2010)

Zoals gewoonlijk weinig interessante bijdragen voor de doorsnee amateur-mycoloog. De meeste bijdragen gaan over paddenstoelen uit andere continenten: ondermeer de genera *Phylloporus, Laetiporus, Hyphodontia, Bondarwezia, Hamigera* en *Armillaria* komen aan bod. Een artikel over korstzwammen (Amylocorticiales en Jaapiales) is het vermelden waard (zie Sporen 4.1, 23).

Bulletin mycologique et botanique Dauphiné-Savoie n° 200-201 (maart 2011)

In dit jubileumnummer van 200 blz. beschrijft L. Francini een nieuwe russula bij Abies uit de sectie *Paludosinae*: *Russula erythrocephala*. Twee weinig bekende ridderzwammen worden belicht door P.-A. Moreau: *Tricholoma inodermeum* en *T. subfusipes*. R. Fillion beschrijft een nieuwe vorm van *Lactarius repraesentaneus* (f. *immutabilis*): die met niet-verkleurend vlees. Interessante vondsten uit het Forêt de Tronçais komen aan bod in een artikel van J.M. Martin, alle met kleurenfoto: *Marasmius limosus, Cortinarius uliginosus (*incl. f. *luteus), Lactarius lilacinus, Galerina clavus* en *Russula subrubens*. *Russula faginea, R. puellula, Psathyrella cotonea, Cortinarius rickenianus* en *C. valgus* worden gepresenteerd door M. Renard (met kleurenfoto's). B. Jeannerot start een bespreking van het genus *Scutellinia* met een eerste bijdrage over *S. decipiens* (met microtekening en kleurenfoto), waarin de verschillen met *S. pennsylvanica* op een rij worden gezet. Een nieuwe gordijnzwam wordt beschreven door F. Armada & X. Carteret: *Cortinarius infernalis*. Nog meer gordijnzwammen in de bijdragen van P. Reumaux, X. Carteret e.a.: *Cortinarius paropimus* wordt als nieuw beschreven (met kleurenaquarellen en microtekening), waarna *C. fusipes* en *C. kunicensis* var. *caespitosus* aan bod komen bij M. Contu et al. (idem dito). X. Carteret geeft een opsomming van enkele rectificaties op de Atlas des Cortinaires (pars XVII & XIX), met kleurenfoto van *C. attenuatus*. 4 regenboogpaddenstoelen worden voorgesteld door L. Deparis: *Hygrocybe splendidissima, Hygrocybe laeta* var. *flava, Pulcherricium coeruleum* en *Phlebia merismoides*. Ridderzwammen uit de groep 'fucatum' passeren de revue in een artikel van P. Chapon: *Tricholoma fucatum (*incl. f. *subglobisporum), T. joachimii, T. viridifucatum* var. *suberum, T. coryphaeum*; alle worden geïllustreerd met kleurenfoto en het artikel besluit met een determinatiesleutel. Een vruchtlichaam waarin zowel de anamorf als teleomorf van *Oligoporus ptychogaster* voorkomen wordt belicht door J.-L. Fasciotto. C. Frund, C. Page, J.-M. Moingeon & P. Chaillet stellen 2 minder algemene dikhoeden voor: *Leucopaxillus rhodoleucus* en *L. paradoxus* (met kleurenfoto en microtekening). De eerste Franse vondst van *Conocybe viridibrunnescens*, een fimicole, groenwordende soort, wordt besproken door P. Bertéa, M. Broussal & F. Fouchier (met kleurenfoto's en microtekening). A. Estadès schenkt aandacht aan *Leccinum schistophilum* (met kleurenfoto). M. Contu, A. Vizzini e.a. beschrijven *Clitopilus djellouliae* als nieuwe soort uit de Franse Pyreneeën. De eerste Franse vondst van de houtzwam *Wolfiporia cocos* in een natuurlijk milieu wordt belicht door B. Rivoire (met kleurenfoto en microtekening). In een vijfde bijdrage vervolgt N. Van Vooren zijn bespreking van het genus *Otidea,* met aandacht voor *O. apophysata* (met microtekening en kleurenfoto's).

Zeitschrift für Mykologie 77.1 maart 2011

H. Clemençon vat dit nummer aan met zijn waarnemingen over de ontwikkeling van de primordia van *Asterophora parasitica* op Russula-soorten. Wederom stellen W. Jurkeit, F. Krauch, F. Hampe e.a. drie nieuwe Russula-soorten uit Nordrhein-Westfalen voor: *Russula sienicolor, R. macrocarpa* en *R. tarda* (met kleurenfoto's en microtekeningen). De gebouwen aantastende korstzwam *Leucogyrophana pulverulenta* vormt het onderwerp van een studie door T. Huckfeldt, I. Dill e.a. (met kleurenfoto's). Zij onderzochten de soort ook molecu-

lair om de positie binnen de Coniophoraceae te bepalen. Een nieuwe roest voor Duitsland, op Lavas, wordt besproken door E. Ruske en H. Dörfelt: *Puccinia bornmuelleri*. A. Kunt stelt twee nivicole myxomyceten voor: *Lamproderma lycopodiicola* en *L. nordica* (met kleuren- en microfoto's). H. Lotz-Winter, T. Hofmann e.a. geven een overzicht van de paddenstoelen in de tuin van de universiteit van Frankfurt. In een derde bijdrage vervolledigt H. Halbwachs zijn serie over bodemonderzoek in het kader van paddenstoelenecologie.

Svampe 63 2011

Het Deense atlasproject voor basidiomyceten dat loopt van 2009 tot 2013, kon rekenen op een geslaagd seizoen in 2010. Helaas werd de projectcoördinator Jan Vesterholt dit jaar ziek. Toch konden 50.000 waarnemingen worden verzameld met 26 nieuwe soorten voor het land. Een overzicht van de resultaten, met foto's van *Clavaria asperulispora, Boletus reticulatus, B. edulis* en een verspreidingskaart van *Mycena pelianthina* worden gegeven door T. Laessoe, J. H. Petersen en J. Heilman-Clausen. B. Fabech, J. Gry en H. Knudsen schrijven over de campagne van de Deense voedselinspectie, die de handel van eetbare paddenstoelen in de toekomst wil controleren. Hierbij werd de hulp van mycologen gevraagd om gedroogde paddenstoelen op naam te brengen en een checklist op te stellen van paddenstoelen die aanbevolen worden om te eten. Drie zeldzame soorten die werden verzameld in Denemarken, worden in de kijker gebracht door D. Boertmann: *Mycena tenuispinosa, Gloiocephala caricis* en *Pezomola marchantiae* met foto's door de auteur zelf en J.H. Petersen. J. Albertsen, L. Andersson, T. Haxholm, P. Graa Sorensen & S. Thorbek brengen verslag uit over het 14e Internationaal Fungi & Vezel Symposium in Zweden, waar het kleuren van wol en stoffen met paddenstoelen centraal staat. De Deense Mycologische vereniging genoot in september 2010 van een paar interessante dagen in Schotland. J. Gry & M. Björn schetsen de sfeer en bespreken de interessante vondsten: *Camarops polysperma* (2e vondst voor Schotland), *Sarcodon squamosum* (met foto)…

Der Tintling, Heft 2/2010 (15. Jahrgang april 2010)

Portret 113 behandelt *Entoloma excentricum,* met foto's van macro- en microscopie door M. Wilhelm. Een geïllustreerd overzicht van bijzondere vondsten uit 2009 wordt gegeven door J. Kleine met foto's van *Cortinarius coerulescens*, *Inocybe aeruginascens, Russula pumila* en *Chalciporus rubinus.* In een lezersbrief schrijft A. Kunze over zijn determinatie van *Panellus patellaris* via een internetdiscussie. T. Pruss bericht over de mooie vondsten in de provincie Nordfriesland met mooie macrofoto's van onder andere *Tricholomopsis rutilans, Boletinus cavipes, Hygrocybe conica, Hericium cirrhatum* en *Amanita virosa.* Een interview met mycoloog A. Gminder wordt gedocumenteerd met foto's van zijn school, de cursisten in het veld en bijzondere vondsten: *Amanita regalis, Squamanita contortipes, Porphyrellus porphyrosporus, Lactarius salmonicolor, Rhodocybe stangliana, Cystoderma superbum, Pyrenopeziza baraliana, Clitopilus byssisedoides* en *Cortinarius amigochrous.* Een artikel over de werking van psilocybine is van de hand van S. Schlüsser. *Conocybe crispella* werd door A. Melzer waargenomen in een bloempot; foto's en tekeningen van de microscopie werden bijgevoegd. U. Lindemann en D. Wieschollek bespreken en illustreren een aantal ascomyceten op bramen: *Hyphodiscus theiodeus, H. hymeniophilus* en *Orbilia rubrovacuolata.* Een aantal urbane paddenstoelen worden onder de loupe genomen door W. Fischer: *Inonotus hispidus, Melanoleuca verrucipes, Pleurotus cornucopiae, Oxyporus populinus, Tricholoma populinum* en *Phellinus ribis.* P. en W. Eimann bespreken de herontdekking van *Omphalina chlorocyanea.* Duitse paddenstoelnamen die verwijzen naar wolven en honden worden behandeld door H. Schubert: *Mutinus caninus, Cortinarius caninus, Podostroma alutaceum, Glomeris marginata, Lactarius rubrocinctus, Cortinarius malachius*… In "Op zoek naar hypogeïsche fungi III" illustreren B. en H. Scheidewig *Sclerogaster gastroporioides, S. hysterangioides, Tuber borchii, T. excavatum, Elaphomyces granulatus, E. muricatus, Hysterangium stoloniferum, Octavianina asterosperma, Hymenogaster decorus, H. niveus, Melanogaster broomeanus, Gautiera otthii, Rhizopogon roseolus, R. luteolus, Wakefieldia macrospora* en *Cordyceps rouxi.* Portret 114 behandelt *Mycena renati*, met foto's van de macroscopie door H. Schubert en tekeningen van de microscopie.

Der Tintling Heft 3/2010 15. Jahrgang juni 2010

Portret 115 behandelt *Hohenbuehelia unguicularis,* met foto's van macro- en microscopie door M. Wilhelm. Enkele merkwaardige voorjaarsascomyceten worden besproken en geïllustreerd door F. Hampe: *Urnula craterium, Microstoma protracta, Gyromitra fastigiata, G. gigas, G. ancilis, Verpa bohemica, Morchella steppicola* en *Sarcoscypha austriaca*. A. Kunze brengt verslag uit over de mycologendagen in 2009 in het Beierse woud. Een aantal bijzondere vondsten worden macroscopisch geïllustreerd: *Mucronella bresadolae, Pycnoporellus fulgens, Cortinarius bataillei, C. tubarius, C. alutus, Galerina paludosa, Phanerochaete sanguinea, Tephrocybe palustris, Lichenomphalina ericetorum, Alloclavaria purpurea, Neolecta vitellina, Spathularia flavida, Auriporia aurulenta, Volvariella nigrovolvacea* en *Leccinum vulpinum.* E. Ruske beschrijft en illustreert de hygrometrische beweging van het hymenium van *Schizophyllum commune.* De familie van de aardtongen wordt onder de loupe genomen door K. Montag. Macroscopische foto's van de volgende aardtongen worden weergegeven: *Trichoglossum hirsutum, Geoglossum cookeanum, G. umbratile, G. glabrum, G. glutinosum, G. atropurpureum, Microglossum olivaceum, M. fuscorubens, M. nudipes, Mitrula rehmii, M. paludosa, M. sclerotiorum, Heyderia sclerotiporus, H. pusilla, Spathularia flavida, Cudonia circinans, Sarcoleotia turficola, Leotia lubrica* en *L. atrovirens.* Verschillende collecties van de variëteiten van *Bolbitius titubans* worden

weergegeven op aquarel, met bijgevoegd tekeningen van de microscopie door T. Rödig. J. Haedeke neemt de verspreiding en ecologie van *Pycnoporellus fulgens* onder de loupe. Portret 116 behandelt *Inocybe geophylla.*

Coolia 54 (2) – 2011

R. Enzlin en B. de Vries brengen verslag uit over het Cristella-weekend dat doorging van 16-18 april 2010 in Drents Groningen. Ondanks de droogte werden 160 soorten waargenomen; foto's van bijzondere vondsten werden bijgevoegd: *Hymenochaete corrugata*, *Corticium roseum*, *Hypocreopsis lichenoides, Ciborium acerina, Myriosclerotinia curreyana* en *Godronia uberiformis* (groeiend op Zwarte bes (*Ribes nigrum*)). Het relaas van een bijzondere vondst op een oude grafsteen wordt gebracht door K. Reinink en het betreft *Omphalina rickenii*. I. Bruggeman-Nannenga beschrijft een opmerkelijke vondst: het *Aegeritina*-stadium van het Priemharig korstje of de asexuele vorm van *Subulicystidium longisporum*. Onder het motto "Hoe heter hoe beter" schrijft H. Lammers een artikel over paddenstoelen die verschijnen na een heidebrand, met illustraties van: *Anthracobia melaloma, A. macrocystis, Rhizina undulata, Trichophaea abundans, Plicaria trachycarpa, Aleuria exigua, Psathyrella pennata, Pholiota highlandensis, Gymnopilus odini, Plicaria endocarpoides, Fayodia anthracobia, Peziza subviolacea, Tephrocybe anthracophila, Coprinus angulatus* en *Peziza petersii.* Het verslag van de buitenlandse werkweek in Siegmundsburg (Thüringerwald) werd geschreven door K. Bulthuis, met bijdragen van L. Lenaerts, A. van den Berg en M. Jagers. Bijzondere vondsten die geïllustreerd worden, zijn: *Cortinarius traganus, Hygrophorus poetarum, Tremiscus helvelloides, Craterellus cornucopioides, Leucoscypha patavina, Peziza emileia, Collybia racemosa, Tricholomopsis decora* en *Piloderma croceum.* M. Jagers heeft het over een kleine, witte en borstelharige paddenstoel: *Flagelloscypha niveola.* Hierbij een korte studie van de moeilijkheden rond de taxonomie en nomenclatuur van de cyphelloïde basidiomyceten. P.-J. Keizer en E. Arnolds reageren op het kritische opinieartikel van J. Bijlsma over de naaldbosbrochure met als titel: "Is loofbos onze enige echte natuur?" Ook B. Van Tooren en H. Siebel van Natuurmonumenten reageren op de polemiek rond de naaldbosbrochure en willen de mycologen aansporen om meer concrete informatie en suggesties te geven. C. Jacobusse van Stichting Het Zeeuwse Landschap maakt op zijn beurt enkele kanttekeningen over naaldbossen, als terreinbeheerder met mycologische aspiraties.

Miscellanea Mycologica n° 99 (februari 2011) - *Bulletin du Cercle de Mycologie de Mons*

J.J. Wuilbaut bespreekt en illustreert enkele vondsten van 2010: *Lactarius sanguifluus, L. semisanguifluus, L. deliciosus, L. flavidus, L. acerrimus, L. acris, C. fulvocitrinus, L. hysignus, L. lygniotus, L. atlanticus, Cortinarius infractus, C. cotoneus, C. olidus, C. bulliardii, C. nemorensis, C.* cf *herpeticus, C. melanotus, C. rufo-olivaceus, C. glaucopus, C. largus, C. flavovirens, C. perpallens, C. splendens, C. elegantior, C. nanceiensis, Clavariadelphus pistillaris, C. fulvoincarnatus, C. caligatus, Mycena inclinata, Hygrophorus discoxanthus, H. penarius, H. olivaceoalbus, H. carpini, H. persoonii, H. arbustivus, Inocybe piriodora, Lycoperdon echinatum, Amanita beckeri, Ramaria subbotrytis, R.* cf *varians, R. flava, Russula maculata, Tricholoma squarrulosum, T. orirubens, T. batschii, T. sciodes, T. atrosquamosum, Entoloma bloxamii, Hebeloma laterinum, Craterellus melanoxeros, Scutiger pes-caprae* en *Melanoleuca kuehneri.*

De Aardster, 12e jaargang, nr. 4 (oktober – december 2010)

De waarnemingen van de excursie op 25/09/2010 in het Gemeentelijk natuurdomein Oosthoek in De Panne worden opgelijst. Ook enkele tussendoor-waarnemingen van het najaar van 2010 worden weergegeven met de locatie en bijhorende IFBL-hokken. In het midden worden vier kleurenfoto's van Jacky Launoy van *Geoglossum cookeanum*, *G. umbratile*, *Trichoglossum hirsutum* en *Melanoleuca albifolia* afgebeeld. Nog enkele lijsten van activiteiten van 2010 en de eerste activiteit van 2011 werden opgenomen. Het volledige excursieprogramma van 2011 is op het einde van dit nummer te vinden.

De trotse ouders op de linker foto zijn Wim Veraghtert en Roosmarijn Steeman, beiden bestuursleden van onze vereniging. Rechts, in close-up, de reden voor hun trots : **Iris**, geboren op 7 mei jongstleden. We willen hen dan ook graag **van harte gelukwensen** met hun eerstgeborene.

COLOFON

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw.

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor Amateurmycologen (ZWAM).

Voorzitter: Bernard Declercq
Molenbergstraat 1, 9180 Stekene - 0475/35 95 83 - bernard.declercq2@pandora.be
Ondervoorzitter: Robert De Ceuster
Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest - 013/33 57 96 - robert.de.ceuster@scarlet.be
Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - 03/455 01 27 - 0475/268 167 - lieve.deceuninck@skynet.be
Secretaris: Peter Verstraeten
Draverstraat 29, 9810 Nazareth - 09/385 41 74 - verstraeten.peter@skynet.be
Ledenadministratie: Myriam de Haan
Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be
Overige bestuurders:
André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 02/260 09 38 - adk@br.fgov.be
Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011/72 59 24 - driesen.tilkin@pandora.be
Roosmarijn Steeman, Bist 66, 2500 Lier - 0485/68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com
William Coeck, Brandstraat 40, 2850 Boom - 03/888 42 89 - william.coeck@pandora.be
Wim Veraghtert, Bist 66, 2500 Lier - 0496/97 87 79 - wim.veraghtert@gmail.com

Internet: KVMV: www.kvmv.be AMK: www.kvmv.be
Mycolim: www.mycolim.be ZWAM: www.kvmv.be, afdeling ZWAM aanklikken

Verantwoordelijke bibliotheek:
Lucy De Nave, Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen - lucy.denave@antwerpen.be

FUNBEL
Secretariaat: EmileVandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, 02/267 74 18.

Lidmaatschap KVMV 2011: bedraagt 18,00 euro (gezinslidgeld 20,00 euro) te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging, Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 20,00 euro (22,00 euro voor een gezin). De eventuele bankkosten worden gedragen door de opdrachtgever. IBAN-nummer BE17 7370 1875 7621, BIC-code KREDBEBB. *Sterbeeckia* en de nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) zijn begrepen in het lidgeld.

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Wim Veraghtert en Peter Verstraeten

Eindredactie en layout: Danny Minnebo - 09/367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Verzending: Christine Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor het volgende nummer moeten **vóór 1 augustus 2011** gemaild worden naar de eigen afdelingscoördinator:

AMK	> Wim Veraghtert	-	wim.veraghtert@gmail.com
MYCOLIM	> Gut Tilkin	-	driesen.tilkin@pandora.be
OVMW	> Peter Verstraeten	-	verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	-	georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

Sporen wordt gerealiseerd met de steun van het Provinciebestuur van Antwerpen.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Sporen 4/2
juni 2011
Driemaandelijkse
Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse
Mycologische Vereniging

V.U. D. Minnebo
Kleine Molenstraat 19
BE-9290 Overmere

Verzending:
C. Van Lommel
Jozef Verbovenlei 34
BE-2100 Deurne
03/322 64 06

Afgiftekantoor: Berchem 1/2
Erkenningsnummer P508807

België - Belgique
P.B.
2600 Berchem 1/2
8/4784

SPOREN

De gegevens op het adresetiket zijn opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand. Ieder lid kan de gegevens over zichzelf inzien bij de ledenadministratie.